

שווה קריאה

"רול מודלינג" – האם זה מצליח ?

מאי 2021

מאת: אושרה לרר-שייב

ממונה קידום שוויון בין המינים במערכת החינוך

oshrale@education.gov.il

רבות אנו שומעים על "דמות להשראה", "רול מודל", כמי שיש לה השפעה על התלמיד ועל התלמידה בעיצוב חייהם בכלל ובמיתון התנהגויות מוטות מגדר בפרט. יש הטוענים כי אחת הבעיות בבתי הספר היא שלתלמידים-בנים אין מספיק מודלים גבריים לחיקוי בשל מספר קטן יחסית של מורים-גברים, ולתלמידות-בנות אין מספיק מודלים לחיקוי בתחומי ההנדסה והטכנולוגיה, ולפיכך הן ממעטות לבחור במקצועות אלה. האמנם?

אין צורך להרחיק כדי לברר את נכונות הסוגייה.

לפני מספר שנים פעלה במשרד החינוך תכנית במו"ט - בנות למדע וטכנולוגיה. בתכנית זו נפגשו תלמידות עם מדעניות וסיירו במקומות עבודה בתחום. ד"ר יעל במברגר [חקרה את התוכנית](#). במחקרה השתתפו תלמידות מבית ספר ממלכתי-דתי, הלומדות בכיתה מופרדת מגדרית (בנות בלבד), וכך נוטרל הגורם המגדרי.

מן המחקר עולה כי ביקור בתעשייה ובמקומות עבודה בתחום ה-STEM, שבהם נחשפו התלמידות לנשים העובדות במקצועות אלו, הפחית את תחושת המסוגלות של התלמידות והוריד את המוטיבציה שלהן לבחירה בתחום. יתרה מזו, מספר התלמידות שנחשפו לתכנית ובחרו במקצועות אלה, היה נמוך יותר ממספר התלמידות בקבוצת הביקורת שלא נחשפו לתכנית כלל. הפער בין תוצאות הבדיקה לפני התכנית ולאחריה הראה כי התכנית לא רק שלא הועילה אלא אף הזיקה לתלמידות מבחינת הבחירה ב-STEM.

המחקר מסביר כי התלמידות "נבהלו" מהמפגש עם המדעניות ועם המהנדסות.

אמנם התלמידות הביעו הערכה רבה לחוכמתן וליצירתיות של הנשים שאליהן נחשפו, אך זה גרם להן לנסיגה ממקצועות אלה משלב טרום התכנית לזה שאחריה.

מה גרם לנסיגה של התלמידות מהתכנית?

1. פער קוגניטיבי בידע ובשפה המקצועית - הנשים השתמשו במושגים זרים לתלמידות (גרביטציה, חור שחור וכו'), מושגים שאינם מוכרים להן ואינם משמעותיים להן. התלמידות אמנם התרשמו מאוד מהמדענית או מהמהנדסת, אבל תחושת המסוגלות שלהן ירדה. החוקרת מציעה שכשמשתתפים בתכנית כזו המורות יתווכו את הידע.

2. פער התפתחותי-גילאי בתפיסות חיים בבגרות - החוקרת מצטטת מחקר שחשף תלמידות למאמרים על מתמטיקאיות מצליחות, כולל תמונותיהן. בניגוד למה שחשבו החוקרים, החשיפה למתמטיקאיות הפחיתה את המוטיבציה של התלמידות ללמוד מדע ומתמטיקה והביאה לירידה בשאיפתן להתמקצע בתחומים אלה בעתיד.

החשיפה למודל להשראה או ל"רול מודל" בגיל תלמידות המחקר (כיתה ט') אינה מותאמת להתפתחות, ולכן חשיפה זו עלולה להפחיד אותן במקום להגביר אצלן את המוטיבציה.

לדברי החוקרת, ד"ר למברגר, מי שיכולות לשמש מודלים מיטיביים הן תלמידות בית ספר בכיתה גבוהה יותר או סטודנטיות.

3. **יחסים בזמן ממושך** - אישה יכולה להוות השראה אם היא מקיימת תקשורת ואינטראקציה במשך זמן עם התלמידות. ה"מודל" אינו חד פעמי או חד צדדי, והתלמידה אינה רק צופה פסיבית אלא משתתפת. יחסי מנטורינג מתמשכים מביאים לתוצאות טובות בתחושת המסוגלות של התלמידות וביחסן למקצועות ה-STEM.

אם כן, כשהמודל הוא אישה הנתפסת כמצליחה מאוד, זה עלול להבהיל את התלמידות ולפגוע בתחושת המסוגלות העצמית שלהן.

ומה נמצא במחקרים נוספים בעולם?

[בגיליון הקודם של "שווה קריאה"](#) נוכחנו כי בנים וגברים צברו פער שלילי לעומת המין השני בהשכלה. כדי לעודד תלמידים-בנים להישגים גבוהים יותר, סברו תיאורטיקנים כי אם המורים המלמדים את התלמידים יהיו זכרים, הישגי התלמידים יעלו.

[מחקר שנעשה בבריטניה על ידי שני חוקרים מאוניברסיטאות קיימברידג' והרטפורדשייר](#) מצא כי מורים-גברים לא הביאו את התלמידים-בנים לשיפור בהישגים ובהתנהגות. ההנחה הייתה שמורים אלה יהיו מודל להשראה לבנים, אך זה לא קרה. גם [מחקר שנעשה באוניברסיטה של קליפורניה](#) עולה כי למין של המורה לא הייתה השפעה על הישגי תלמידות ותלמידים למעט מצב שבו המורה היא אישה אפרו-אמריקאית והתלמידות אף הן אפרו-אמריקאיות ובנות לאימהות ללא השכלה על תיכונית בקולג' או באוניברסיטה. רק תלמידות אלה שיפרו את הישגיהן ב-19%. הקשר בין אתניות להישגים נמצא גם [במחקר באוניברסיטת אילנוי](#).

מכאן שמחקרים אינם מאששים טענות על השפעה מיטיבה של "רול מודלינג" המבוסס על מגדר בלבד, ויש אפילו המצביעים על נזק שעלולות לעשות תכניות כאלה המציעות דמויות להשראה לתלמידות ולתלמידים כדי לעודדם לתחומים מסוימים.

אם כן, מי משפיע על התלמידות והתלמידים?

המשפיעים ביותר הם בני המשפחה ובנות המשפחה הקרובים, ולאחריהם קבוצת השווים והמדיה.

לסיכום, חכמת העבר נכונה תמיד, קראו לזה פעם "שוליות" - נערות ונערים שעבדו בצמוד לבעל מקצוע למשך זמן ולמדו ממנו את המלאכה. המודל הזה קיים עד היום בלימודי רפואה, שבהם מתלווים הסטודנטים והסטודנטיות לרופאים מומחים למשך כל לימודיהם וגם בהתמחות.

ואם בכל זאת נרצה מפגשים עם דמויות להשראה? לא די בהרצאה חד-פעמית או במפגש קצר עם מדענית או מהנדסת אלא על הדמויות להשראה להיות קרובות בגיל, במגדר, באתניות, במצב הסוציו-אקונומי ובשפה, ובעיקר חשוב שהמפגש עמן יהיה בזמן ממושך ובעבודה משותפת.